Factors influencing nutrition in young people in Sacaba, Bolivia

Haio: De Vestele Janne , U.G.
Promotor: DECAT Peter , U.G.
Praktijkopleider: MERTENS Fien , STROBBE Marieke , Vanbeylen Nathalie

Context: Eind 2022 vroeg prof. dr. Peter Decat mij om mee te werken aan een studie rond cardiometabole gezondheid in Sacaba, Bolivia, gefinancierd door VLIR-UOS. Tijdens mijn verblijf in Bolivië werd besloten dat mijn bijdrage zou focussen op eetgedrag bij kinderen en adolescenten. Samen met Silke Cnockaert (masterstudente Global Health), prof. dr. Christine Leyns (Universiteit Gent) en sociologe Shirley Rasguido (Universidad Mayor de San Simón), maakten we een studieprotocol en voerden dit uit tussen februari en mei 2023. Na mijn terugkeer in België startte ik de huisartsenopleiding. Tussen 2023 en 2026 verwerkte de verzamelde data tot onderstaand artikel. Ik merkte bij mezelf, andere HAIO's en zorgverleners doorheen mijn opleiding dat overgewicht en obesitas bij kinderen en jongeren terugkerend thema is. Artsen lopen er vaak op vast, zowel in de detectie als in de aanpak. Vanuit het Boliviaanse onderzoek had ik geleerd dat de omgeving en de multifactoriële context een gigantische invloed hebben op het eetgedrag van jongeren, dat het hele gezin betrokken moet worden, dat de zorgverlener moet vertrekken vanuit de hulpvraag en werken via motivationele gespreksvoering. De focus moet hierbij liggen op "gezonde groei" in plaats van op "overgewicht". In het laatste jaar van mijn opleiding werkte ik in een multidisciplinaire huisartsenpraktijk in volle omvorming van prestatie- naar forfaitair systeem. Samen met collega verpleegkundige Gladys Vermeulen werkten we een zorgpad uit, in het kader van mijn masterthesis en haar opleiding tot praktijkverpleegkundige aan de Arteveldehogeschool Gent. Het addendum (p 34) beschrijft dat project: de aanpak van overgewicht en obesitas bij kinderen en adolescenten in Medisch Centrum De Horizon in Jette.

Onderzoeksvraag: Overgewicht en obesitas bij kinderen nemen wereldwijd toe, met name in lage- en middeninkomenslanden. Kinderen met overgewicht of obesitas lopen een verhoogd risico op het ontwikkelen van niet-overdraagbare ziekten op volwassen leeftijd. In Zuid-Amerika gaat deze trend gepaard met een aanhoudende prevalentie van ondervoeding, wat resulteert in een zogenaamde 'dubbele last' van ondervoeding. In Bolivia is onderzoek naar het eetgedrag van adolescenten tot op heden beperkt gebleven en grotendeels kwantitatief van aard. Deze studie beoogt de beïnvloedende factoren van het eetgedrag van kinderen en adolescenten tussen 10 en 18 jaar in Sacaba, Bolivië, vanuit meerdere perspectieven te onderzoeken.

Methode: Tussen maart 2023 en april 2024 werd een kwalitatief onderzoek uitgevoerd in twee openbare scholen — één in een landelijke en één in een stedelijke gemeente — in Sacaba, Bolivië. De dataverzameling omvatte BMI-metingen (n=906), voedingsvragenlijsten (n=166) en semigestructureerde interviews met adolescenten, ouders, leerkrachten en zorgverleners (n=24). De kwalitatieve data werden thematisch geanalyseerd aan de hand van het sociaal-ecologisch model, waarbij inductieve en gerichte inhoudsanalyse werden gecombineerd.

Resultaten: In deze casestudy had ongeveer één op de vier leerlingen van de stedelijke school overgewicht of obesitas, terwijl de meerderheid van de leerlingen op de landelijke school een normaal gewicht had. Het eetgedrag was over de scholen heen grotendeels vergelijkbaar. Uit de interviews bleek dat adolescenten zich bewust zijn van gezonde voeding, maar praktische obstakels — zoals tijdgebrek en financiële beperkingen — alsook smaakvoorkeuren belemmerden hen in het omzetten van deze kennis naar gedrag. De thuis- en schoolomgeving kwamen naar voren als belangrijke determinanten: de ruime beschikbaarheid van ongezond voedsel via schoolkantines en

straatverkopers stimuleerde de consumptie van energierijk voedsel. Op maatschappelijk niveau speelden de verschuiving in het voedingspatroon richting bewerkte voedingsmiddelen, blootstelling aan media en veranderende werkroosters — die leidden tot verminderde aanwezigheid van ouders — een belangrijke rol. Financiële middelen en de woonomgeving (landelijk versus stedelijk) fungeerden als modererende factoren die de determinanten op alle niveaus beïnvloedden.

Conclusie: Hoewel individuele factoren relevant bleken, oefenden de school- en thuisomgeving de grootste invloed uit op het eetgedrag van adolescenten. Interventies dienen dan ook verder te reiken dan individueel gerichte benaderingen en zich te richten op de voedselomgeving in brede zin, waaronder schoolbeleid, de beschikbaarheid van voedsel en sociaaleconomische randvoorwaarden. Cultureel verankerde strategieën die traditionele voedingspatronen bevorderen en de samenwerking tussen scholen, gezinnen en lokale stakeholders versterken, kunnen gezonder eetgedrag ondersteunen. Aanvullend onderzoek met grotere en meer diverse steekproeven is noodzakelijk om contextspecifiek beleid in Bolivia verder te onderbouwen.